

S. ARALICA, *Škare – vrt moga brata*

ni ugled) promiču optička i kinetička (programirana) istraživanja. Osebujući oblik apstrakcije razvija se unutar grupe »Gorgona« u Zagrebu od 1961; pojedinci iz te grupe 1961–63. razvijaju prototipske oblike konceptualne umjetnosti. Izraženu profinjenost u apstraktnom slikarstvu postiže u to vrijeme E. Murtić. Sred. 60-ih i poč. 70-ih godina nova generacija umjetnika uspješno elaborira apstraktni ekspresionizam (N. Koydl, Z. Keser, E. Kokot) u kojemu često prevladavaju gestualnost i asocijacije na organski svijet. Izdvojenu cjelinu apstraktne umjetnosti čini grafička produkcija u tehnici sitotiska u kojoj mnogi umjetnici nalaze svoj izraz (I. Picelj, M. Šutej, A. Kuduz, V. Richter, O. Gliha). Pojavom pop-arta i nove figuracije dolazi do zastoja apstraktne umjetnosti (1965–68), ali ona ne zamire već se na specifičan način obnavlja u djelima nove generacije (B. Bučan). Baveći se računalnim istraživanjima, T. Mikulić i V. Žiljak proizvode programirane apstraktne grafike. U apstraktnom kiparstvu dojmlija djela stvaraju I. Kožarić (»Oblici prostora«), V. Bakić (»Svjetlosni oblici«), D. Džamonja (»Metalne skulpture«), V. Richter (»Sistemska plastika«), K. Kantoci (»Figure«), te B. Ružić, M. Lah, S. Luketić, B. Avramova, J. Diminić, B. Vlahović, Š. Vuks. Premda formalno a. nije tipična stilsko osobina konceptualne (od 1968) i postmoderne umjetnosti (1978–80), izvjesni procesualni postupci umjetnika dovode također do apstraktnih slika (gestualnost) i primarnoga slikarstva, odnosno plastike. God. 1970–80. javljaju se razni oblici apstraktnoga likovnog mišljenja, a neki umjetnici starije generacije radikaliziraju svoj likovni jezik do krajnosti (I. Kožarić, »Reagiranj«). Između 1975–80. neki se umjetnici analitički određuju prema pojmu slike ili kipa (D. Sokić, A. Rašić, S. Drinković, I. Rončević, D. Jelavić, M. Bijelić, Lj. Stahov, A. Maračić). Estetski nomadizam, proklamiran u okviru postmodernizma, oživljava apstraktno slikarstvo, koje mlada generacija često gradi na iskustvima i dostignućima starije generacije (E. Murtića, I. Šebalja, I. Kožarića, M. Jevšovara, D. Sedera).

LIT.: M. Seuphor, Apstraktna umjetnost, Zagreb 1959. — I. Zidić, Apstrahiranje predmetnosti i oblici apstrakcije u hrvatskom slikarstvu 1951–1968, ŽU, 1968, 7–8. — Posle 45 – umetnost našeg vremena, I, Ljubljana 1972. — E. Lucie-Smith, Umjetnost danas, Zagreb 1978. — J. Denegri i Z. Koščević, Exat 51, Zagreb 1979. — J. Denegri, Geometrijske tendencije u hrvatskoj umjetnosti šeste decenije, u katalogu: Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije, Beograd 1980. — Isti, Kraj šeste decenije: enformel u Jugoslaviji, ibid. — Ž. Koščević, Likovna kritika u Hrvatskoj 1950–1960, ibid. — Z. Rus i M. Šolman, Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951–1961 (katalog), Zagreb 1981. — Z. Rus, Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj, I, Split 1985. — J. Denegri, Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj, II, Split 1985. — Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina (katalog), Zagreb 1982. — Ž. Kć.

AQUA VIVA → PETRIJANEC

AQUAE BALISSAE → DARUVAR

AQUAE IASAE → VARAŽDINSKE TOPLICE

ARA, žrtvenik (oltar) pred ant. hramovima; nalazi se na povišenu postolju da bi bila vidljiva svima koji su nazočni prinošenju žrtve. A. može stajati i samostalno, kao spomenik u čast nekoga događaja ili osobe (*Ara Pacis*, u Rimu). Mnoge takve are bile su uz hramove na području Hrvatske, a jedan natpis govori o samostalnoj ari koja je služila za zajednički kult liburnskih gradova rim. caru u Scardoni (CIL III 9897).

Arama se također nazivaju nadgrobni spomenici oblikovani poput oltara, u obliku jednostavna kubusa na visokoj i stepenastoj bazi. Na prednjoj strani are je natpis, a s bočnih su obično eroti s izvrnutim bakljama; gornja je ploha služila za žrtve. Najstariji primjerak je a. Julije Kvijete iz Zadra (I. st.). Takav tip spomenika postaje popularan potkraj I. st., no već na kraju II. st. sasvim iščezava. Najraskošnije su are Pomponije Vere i Kvinta Etuvija Kapriola iz Salone, a izvanredan je primjerak ara Kvinta Rutilija Ticijana iz Danila kraj Šibenika iz ranoga II. st.

LIT.: F. Bulić, Il monumento sepolcrale di Pomponia Vera estratto dalle mura perimetrali dell' antica Salona, *Bullettino ASD*, 1903, 26. — D. Rendić-Miočević, *Princeps Municipi Reditarum*, Arheološki radovi i rasprave, II, Zagreb 1962. — N. Cambi i Z. Rapanić, *Ara Lucija Granija Proklina*, *VJAH*, 1979. — N. Cambi, *Salona und seine Nekropolen*, u knjizi: *Römische Gräberstrassen, Selbstdarstellung – Status – Standard*, München 1987. — N. Ci.

ARAČA, benediktinski samostan s romaničkom crkvom iz XIII/XIV. st. nedaleko od Novoga Bečja u Vojvodini; crkva, građena od opeke dograđivana je i u doba gotike. Za tur. vlasti djelomično srušena no više nije obnavljana. U novije vrijeme konzervirana i djelomice rekonstruirana. Posebnu vrijednost imaju kapiteli s antropomorfnim i biljnim reljefima te dvije konzole s ljudskim glavama. Vjerojatno je najveći dio kamene konstrukcije bio likovno obrađen (stupovi, konzole).

LIT.: D. Mano-Zisi, Prilog ispitivanju Arače, *Rad vojvodanskih muzeja* (Novi Sad), 1953. — I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, III, Split 1964. — M. Čanak-Medić, *Srednjovjekovna crkva u Arači*, Zbornik za likovne umjetnosti (Novi Sad), 1974. — R.

ARALICA, Stojan, slikar (Škare kraj Otočca, 24. XII. 1883 – Beograd, 4. II. 1980). Završio je učiteljsku školu u Osijeku. Učio u priv. školi H. Knirra u Münchenu 1909, a od 1910. na Akademiji kod K. R. Maara i L. Hertericha. Po izbjavanju rata prelazi u Zagreb i otvara priv. školu slikanja. U namjeri da izbjegne vojnu obvezu, otputovao je u Prag radi daljih slikarskih studija. Na Akademiji u Pragu učio je grafiku. U Zagreb se vratio 1918. i zaposlio u listu »Novosti«. Poslije prve samostalne izložbe (1920) putuje po Španjolskoj i S Africi. Radove nadahnute tim putovanjem A. i njegov suputnik Z. Šulentić izlažu u Zagrebu 1921. Tijekom 1923. boravi u Italiji, a 1925. u Parizu gdje živi 1926–33. Kraće vrijeme radi u ateljeu A. Lhôtea i izlaže u pariškim salonima i galerijama. Samostalno izlaže u Zagrebu i Beogradu (1929), Pragu (1932) i ponovno u Zagrebu (1933). Slika mrtve prirode, portrete i krajolike u impresionističkom duhu, neprestano pojačavajući koloristički izraz. Uspostavlja ravnotežu između forme i raznovrsne i smjelo odabrane palete (*Mrtva priroda sa staklenim bokalom*, 1932; *Interijer*, 1933; *Žena sa slamnim šeširom*, 1934). Kolorističkom i crtačkom razigranošću približava se ekspresionizmu. Povratkom u Zagreb i djelima koja su tu nastala od 1933. do početka II. svj. r. može se svrstati među slikare intimiste. Iz Zagreba je prebjegao u Beograd 1941, a odatle je poslije rata otputovao u Švedsku. Ondje ostaje do 1948, kada samostalno izlaže u Stockholmu. Vraća se u Beograd i slika djela u kojima boja ima primarnu ulogu (*Motiv iz Lošinja*, 1953; *Portret Brane Petronijevića*, 1954); formu sintetizira a fakturu osamostaljuje gotovo do apstraktnoga shvaćanja (*Put*, 1961). I u posljednjim desetljećima života samostalno i grupno izlaže u Jugoslaviji i inozemstvu. Bio je član SANU i dopisni član JAZU. Stalna izložba i memorijalna zbirka S. Aralice otvorena je u Otočcu 1980.

LIT.: G. Krklec, Izložba Stojana Aralice, Riječ Srba, Hrvata i Slovenaca, 1920, 18. — T. Manojlović, *Nove slike Stojana Aralice*, SKG (Beograd), 1929, 26. — K. Hegedušić, *Likovni život*, Književnik, 1931, 6. str. 261–262. — B. Lovrić, *Lički slikar u Pragu*, *Život i rad* (Beograd), 1933, 85. — M. Stevanović, *Izložbe Lubarde, Milosavljevića i Aralice*, *Književne novine*, 19. V. 1951. — P. Milosavljević, *Između trube i tišine*, Beograd 1958, str. 227–229. — M. Kolarić, *Stojan Aralica* (katalog), Beograd 1962. — M. B. Protić, *Srpsko slikarstvo XX veka, I–II*, Beograd 1970, str. 225–227. — N. Kusovac, *Stojan Aralica* (katalog), Sombor 1971. — S. Živković, *Stojan Aralica* (katalog), Beograd 1973. — L. Trifunović, *Srpsko slikarstvo 1900–1950*, Beograd 1973, str. 193–195. — V. Maleković, *Aralica u zavičaju*, *Vjesnik*, 15. IV. 1980. — Ž. Kć.

ARBA → RAB